

Příloha k protokolu o SZZ č.

Jméno: **Kamila Podlahová**

Vysoká škola: **FF JU v Č. Budějovicích,**
Ústav estetiky

Obor: **Estetika**

Datum odevzdání posudku: 6. 6. 2014

Oponent práce: **Mgr. Ondřej Dadejík, Ph.D.**

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

AURELIUS AUGUSTINUS – KONTROVERZE MEZI NÁBOŽENSKOU A ESTETICKOU ZKUŠENOSTÍ

(téma)

Bakalářská práce Kamily Podlahové je věnována dílu Aurelia Augustina, jedné z nejvýznamnějších postav západního myšlení. Autorka se dle deklarace svého záměru soustředí na (1) na faktory, které Augustina ovlivnily a měly dopad na jeho myšlení (míněno je dětství a vzdělání); (2) na Augustinovy názory na umění, náboženství a kontroverzi mezi nimi, která by měla být „typická pro filozofické, náboženské a estetické myšlení sv. Augustina“ (s. 4).

Hned zkraje je třeba poznamenat, že autorka skutečně věnuje zhruba polovinu práce nástinu Augustinových osudů, různým aspektům a událostem jeho života. Nejsem si jistý, zda-li se skutečně jedná, jak je avizováno, o metodu „rekonstruktivní hermeneutiky“, autorka vychází při tomto svém popisování Augustinova života převážně ze zmínek obsažených ve vlastních Augustinových spisech, (zcela přehlíží literární a rétorickou povahu Augustinova stylu) a využití pro srovnání není ani jeden z mnoha publikovaných Augustinových životopisů. Nejsou v tomto případě využity (až na poněkud zastaralou publikaci Jaroslava Volka) ani standardní encyklopedické zdroje (Kelly, Tatariewicz, Gilbertová–Kuhn). Autorka by mohla při obhajobě svou metodu v tomto ohledu upřesnit, neboť jako čtenář příliš nerozumím jednomu z úvodních tvrzení: „Jak lze vyčíst z výše zmíněného, tato práce jde cestou rekonstruktivní hermeneutiky, jejímž cílem je objektivně rekonstruovat význam určitého díla, tento druh hermeneutiky vychází z toho, že lidské poznání je objektivní, a ač je toto iluzí rekonstruktivní hermeneutiky, přesto jsou její východiska v práci užita.“ (s. 8).

Druhá polovina práce je pak skutečně věnována Augustinovým názorům na povahu krásy a umění a autorka zde poctivě prochází relevantní pasáže v Augustinových spisech. Předem však vychází z jednoho z postojů Aurelia Augustina, formulovaného v pozdním období ve *Vyznáních*, který je označen jako „kontroverze mezi [uměním a náboženstvím], která by měla být „typická pro filozofické, náboženské a estetické myšlení sv. Augustina““. Autorka ve své práci tvrdí již v úvodu následující: „Umění lidstvo dle Augustinova mínění odvádí od života samotného, a tedy i od cesty k Bohu a jakákoliv krása v umění je ničím v porovnání s krásou a dobrotou Boha. Tato Augustinova kontroverze se stala při formování jeho estetiky a filosofie velmi zjevnou a utvářela se už v jeho raném věku, což je zmíněno a ukázáno v kapitole následující. Tento rozpor umění a náboženství je pro sv. Augustina typický a v dějinách estetiky u jiného myslitele nevídaný, a právě proto se stalo předmětem zájmu mé práce jej prozkoumat podrobně.“ (s. 7)

Tato skutečnost je od počátku pokládána za danost, se kterou autorka po většinu své práce nepolemizuje, ačkoli v průběhu, v rámci svého pročitání Augustinových spisů, stále více naráží na protipříklady této výchozí teze. Autorku bakalářské práce tento zjevný rozpor nevede k přehodnocení výchozích mylných postulátů a důkladnějšímu rozboru a zamyšlení se nad možnostmi výkladu Augustinova chápání krásy a umění ani ve chvíli, kdy skoro až v samotném závěru tvrdí: „Sv. Augustin však neopomíjí ani ostatní krásy světa, krásy vnímané skrze smysly, jimiž jsou kupříkladu krása přírody, lidského těla („Neboť celá tělesná krása spočívá v úměrnosti údů a jakési lahodě barev.“), paměti a v neposlední řadě krása umění, nikdy však nelze tyto krásy, ač pocházejí z Boha, s ním srovnávat, vždy budou jen tím, co nám činí život krásnější, ale nikdy tím, co je sama krása života a život sám.“ (s. 42) Základní a výchozí otázka, která skutečně figuruje v rámci současných diskusí o Augustinově pojetí krásy a umění, kterou měla bakalářská práce na toto téma dle mého soudu začínat, přichází až na konci: „Lze tedy po přečtení těchto dvou citací vztah umění a náboženství v Augustinově pojetí skutečně nazvat opravdovou kontroverzí, když, jak je zřejmé, o některých uměních mluví tento významný filosof se stejnou vášní a zápalem v srdci jako o Bohu samotném?“ (s. 42) Jako oponent si dovoluji odpovědět: Nelze.

Pokud by se autorka bakalářské práce důkladněji věnovala základní sekundární literatuře, přinejmenším dílu Karla Svobody, které je klasickým spísem pro zkoumání Augustinova estetického myšlení, a to v mezinárodním rozměru, mohla již od počátku postavit proti Augustinovým lamentacím nad svůdností umění

a krás přírody ve *Vyznáních* Svobodovo shrnutí Augustinových estetických názorů, především pak následující body: „ (1) Výhradně zrakem a sluchem jsem s to vnímat poměry, které nám působí rozkoš, které hodnotíme jako krásné (oblast zraku) nebo líbezné (oblast sluchu); užitečnost či prospěšnost tu nehrají roli.“; (2) Krásné a lahodné však může existovat i jinak nežli prostřednictvím číselných poměrů, tak je tomu v případě čistých barev a jednotlivých tónů; (6) Poesie a tanec nepůsobí pouze na naše smysly, ale jejich prostřednictvím také na ducha: tanec cosi značí a verš nese určitou myšlenku, kterou posuzuje sluch; (7) Krásná umění jsou součástí nauk (*artes*), například hudba; či spíše: jsou jim podřízena; gramatika vynáší soud nad poesii. Svobodné nauky a krásná umění jsou dílem rozumu.“ (Svoboda, 53–54)

Proč se nám podle Augustine vůbec jeví ve světě něco jako ošklivé, když vše je dobrým dílem všemocného Boha? A proč se nám naopak čas od času dostává rozpoznání krásy? Hlavní příčinou toho omylu je podle Augustina skutečnost, že člověk je sám sobě neznám. K tomu aby se poznal, potřebuje dlouhého cviku *v odvracení se od smyslů a v soustředování ducha v sobě samém i jeho podržování u sebe samého. Toho dosahují jen ti, kdo poranění domněnek, způsobená během denního života, buď vypalují osamělostí, nebo léčí svobodnými naukami. Jen duch sobě navracený chápe, jaká je krása veškerenstva.* (O pořádku, s. 186)

S uvědoměním si těchto skutečností by bylo možné především, (1) přinejmenším reformulovat onen rozpor jako kontroverzi mezi ranným dílem Augustinovým (*De musica, De ordine, De magistro* aj.) a jeho dílem pozdním (např. *Vyznání*), tedy přinejmenším jako rozpor mezi „neoplatónským“ Augustinem a Augustinem ryze křesťanským. (2) Nebo lépe, bylo by možné zaměřit se i ve *Vyznáních* na pasáže, které propojují ranné a pozdní období Augustinova myšlení. Místo opakovaných odkazů k určitým místům ve *Vyznáních* akcentujícím odmítavý *osobní* postoj k umění, bylo možné věnovat pozornost jiným částem, především 10. a 11. knize, v nichž se Augustin vrací k základním, pro obě fáze propojujícím motivům, poznávání skrze rozpomínání a archetypálním základům paměti (s nepřekvapivě pozitivním zhodnocením svobodných nauk čili – pro Augustina – *umění*).

Zde je třeba připomenout následující skutečnost, kterou autorka přehlíží. Když mluví Augustin a umění, mluví o něm také v „kognitivním“ smyslu, tedy jako o faktoru, který nás posunuje na „pravé cestě“ poznání a víry, který je součástí „naší filozofie“, posunuje nás výše (a zároveň) k vlastnímu středu. Především ale Augustin pravidelně používá plurál (*artes*), čímž odkazuje k antickému pojetí svobodných umění. Svobodná umění či disciplíny v tomto smyslu označují (jak víme z Augustinovy logiky vzestupu rozumu v 2. knize *De ordine*) gramatiku, rétoriku, logiku, hudbu, poezii, astronomii. Na tyto disciplíny nepohlíží jako na *náhodný* soubor, nahodilé seskupení, nýbrž jako na stupňovitou hierarchii *cvičení*, skrze kterou mysl vystupuje výše směrem ke stále abstraktnějšímu, v posledku matematickému základu myšlení. Zde přece nelze, z podstaty věci, mluvit o kontroverzi mezi uměním a náboženstvím, a to navzdory tomu, že nás ty samé projevy krásy (umělecké či přírodní) mohou za určitých podmínek z pravé cesty i svést. Byť této neopythagorejské číselné metaforiky v Augustinově psaní postupně ubývá, jako základ je toto racionální pojetí krásy přítomné – se všemi implikacemi – i ve *Vyznáních*.

Touto cestou by pak bylo možné nalézt odpověď na otázky, které si autorka bakalářské práce poctivě klade při zjištění příslušných inkonzistencí, např. „Opravdu je Bůh tak vysoko nad lidstvem a skutečně jsou lidé jen ubožáci podřízeni Bohu a odkázáni na jeho milosrdenství? Nebyl jen Augustinův skok od světáka ke světci až příliš veliký?“ (s. 20–21)

Po gramatické, stylistické a technické stránce je bakalářská práce psána přijatelným způsobem, autorka by si však měla doplnit některé řemeslné dovednosti ohledně odkazování a uvádění bibliografie (internetové odkazy, opakované citace k témuž zdroji).

Z výše uvedených důvodů a navzdory připomínkám a námítkám bakalářskou práci Kamily Podlahové doporučuji k obhajobě, a pokud se její autorka úspěšně vyrovná s námítkami vedoucího i oponenta práce, doporučuji hodnotit ji stupněm **dobře**.

Návrh hodnocení:

dobře

.....
podpis oponenta bakalářské práce

V Praze dne 6. 6. 2014

Stupeň kvalifikace:	výborně	velmi dobře	Dobře	nevyhověl
---------------------	---------	-------------	-------	-----------

*) Nehodící se škrtněte